

Goacchino Rossini hosszú időn át egyik legellentétesebben megítélt alakja volt a zenetörténetnek. Igaz, az átmeneti nemzedékek, átmeneti korok el-
lentmondásait megtestesítő emberi élet és alkotótevékenység egyaránt bőségesen szolgáltatott okot ilyen értékeléshez. Egyesek zseninek könyvelték el, mások csak az olasz opera sablonos megoldásait több-kevesebb ügyességgel alkalmazó mesterembert látták benne. Ma, halála századik évfordulóján korszak-lezáró s ugyanakkor korszaknyitó szerepét egyaránt kihangsúlyozza a zenetudomány.

Gyermekeiben váltakozó buzgalommal ismerkedik a zene elméletével. Mivel családja szűkös körülmények között él, apja már tizenhárom-tizennégy éves korában egy vándortársulathoz szerződött. Az ifjú Rossini fogékonyan reagál a zenei élet jelenségeire, megbarátkozik a színpad titkaival, s tizennégy éves korában, első operájával szimbolikusan is elkötelezi magát az opera számára. S már első nyilvános szereplései alkalmával hozzászögődik a szerencse. Tizennyolc éves, amikor az olasz opera egyik legrégebbi fellegrárában, Uelencében sikerrel mutatják be vígoperáját. Két év múlva a Milánói Scalában arat döntő sikert második vígoperájával. Alig telik el néhány esztendő, s a nápolyi színház európai hírnű impresszáriója, Barbaja ajánl fel Rossininek igen előnyös szerződést. Huszonnyolc éves korában tíz opera szerzőjeként tartják nyilván. Ezek révén, voltaképpen autodidakta módon szerzi meg azt a mesterségbeli tudást, melyre szüksége van, s amelyet fogyatékos zenei nevelése nem biztosíthatott számára. Hat és fél évig működik Nápolyban, s Barbaja zenés színháza részére újabb líz operát alkot, köztük a Szevillai borbély-t, amelyet ma is legértékesebb műveként tartunk számon.

A nápolyi évek előnyösen befolyásolják Rossini művészetét. A régi operaelélet színvonalas hagyománya, a jó zenekar, kórus, országos hírnű énekese — szükségszerűen mélyítik el alkotómódját, tökéletesítik kifejezőeszközeit.

A Barbajával kötött szerződés lejártaival Bécsbe költözik, s a három nagy klasszikus — Haydn, Mozart, Beethoven — városa hódol Rossininek. Aztán

Rossini

(1792 — 1868)

a francia főváros, majd London. Mindenütt olyan áttűtő a sikere, amilyenre előtte zeneszerző életében nem volt példa. Párizsban, Londonban mesés honoráriumokat kap, az udvarok versengenek kegyeiért. „Mióta Napóleon meghalt, akadt egy másik ember is, akít naponta emlegetnek, Moszkvában éppúgy, mint Nápolyban, Londonban akár csak Bécsben, Párizsban, vagy Kalkuttában” — írja Rossiniról Stendhal.

Párizsban telepszik le hosszabb időre. Itt kerül sor néhány korábbi művének átdolgozására. S ő, aki fiatalabb éveiben bánulatos könnyedséggel komponált, most egyre több időt kénytelen egy-egy munkája átdolgozására fordítani. Harminchét éves korában, úgy szólván egyik napról a másikra: elhallgat. Stabat Mater-én s néhány zenei apróságon kívül mást nem ír, bár majdnem négy évtizedet él még. A zenetörténetnek ezt a különös talányát sokan, sokféleképpen magyarázták. Legtermészetesebbnek látszik magának Rossininek az érvelése: „Aki korán kezd, az a természet törvényei szerint korán is kell hogy végezze.”

Hogyan lehetséges, hogy a maga korában egész Európát lázba ejtő zeneszerzőnek negyven operája közül ma mindössze kettőt — a Szevillai borbély-t és a Tell Vilmos-t — tűznek műsorra egész terjedelmében a művészi

intézmények? Ez azzal magyarázható, hogy éppen korabeli erőteljes hatása által, azok az újítások, amelyek nevéhez fűződnek, az őt követő nemzedéknél — elsősorban Verdinél — bontakoznak ki. Az utókor szívesebben hallgatja a kiteljesedett eredményeket, mint az úttörő kísérleteket. A kezdeményező törvényszerűen adja át helyét a betetőzőnek. Nem szabad azt sem elfelejtenünk, hogy még alkotásának virágkorában is gyakran bukkannak fel műveiben sablonok, átlagmegoldások. Talán éppen ezektől retten vissza párizsi éveiben, az átírások idején éppen ezeket szeretné, amennyire lehetséges, szépíteni, művészebbé tenni. S van háttérbe szorulásának még egy harmadik oka is. Operái elsősorban az olasz belcanto (szép ének) eredményeire épültek, ez pedig már az ő életében hanyatlásnak indult.

Miben állhat ezek után Rossini jelentősége ma? Abban a kezdeményező szerepben, mellyel Verdi művésze számára készíti elő a talajt (Verdi csak Álarcosbál című operájával lépi át a Rossini-operák szintjét). Ugyanakkor nagy mértékben egyengeti az úgynemvezett francia nagyopera kialakulásának útját is párizsi éveiben. Egész sor nyelvi elem újításával vagy újszerű kezelésével már korai műveiben is eltér a nápolyi opera-típus sablonjaitól (ének-szólamok díszítéseinek pontos rögzítése, fejlettebb harmonizálás, üde ritmusvilág bevonása, természetfestő hangulatképek alkalmazása, zenekari színek élénkítése, a kórus szerepének kiemelése stb.). Mindezekkel a romantikus opera-típus kialakulását mozditja elő. Két időtálló, fennebb már említett operája mellett az Otello-ban, a Hamupipőké-ben, a Korinthosz ostromá-ban, Ory grófja-ban, valamint a Mózes Egyiptomban című művében ezt a viszonylagos nyelvi sokszínűséget, előremutatást igazoló részleteket találunk. Nyitányaiból pedig nem kisebb karmester, mint Arturo Toscanini eleve-nített fel néhányat. Ma is élő operáiban az énekhang mozarti könnyedséggel való kezelése, a melódiák szárnyalása, a formák csiszoltsága, szellemes humora és ötletes színpad-kezelése hódítja meg a közönséget.

BENKŐ ANDRÁS